

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 5 Issue 2, A Tribute to Prof. Dr. Halil INALCIK p. 287-301, March, 2013

Siirt Halkevi ve Faaliyetleri (1934-1951) *Siirt People's House and Its Activities (1934-1951)*

Said Olgun
Siirt Üniversitesi- Siirt

Öz: Bu çalışma Siirt Halkevi ve dokuz şubesinin faaliyetlerini inceleyerek halkın eğitim ve kültür hayatına etkilerini tespit etmektedir. Atatürk ilke ve inkılaplarının benimsenmesi ve millet olma bilincinin geliştirilmesi amacıyla Türkçe okuma ve yazma kursları, keman kursları, konferanslar, tiyatro ve sinema gösterimleri, köy gezileri, sportif aktiviteler ve daha birçok faaliyet gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halkevleri, Siirt, Eğitim, Türkiye, Atatürk

Abstract: This study examines the activities of Siirt People's House and its nine branches and evaluates the effect of these activities on the educational and cultural life of the people. In order to spread Kemalist principles and reforms and to craft a national identity, the People's House offered Turkish reading and writing courses, violin courses, organized conferences, theater and cinema screenings, village visits, sports activities, and many more activities.

Key Words: People's Houses, Siirt, Education, Turkey, Atatürk

Giriş

Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin parti örgütlerine 12 Ocak 1932 tarihinde gönderdiği talimatname ile kurulmuştur. CHP'nin bir kültür kolu olarak kurulan Halkevleri, 19 Şubat 1932 tarihinde çalışmaya başlamıştır¹. 19 Şubat 1932 tarihinde Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eminönü, Eskişehir, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun'da açılan on dört halkevini diğerleri takip etmiş² ve 1950 yılına gelindiğinde Halkevi sayısı 478'e, Halkodası sayısı 4322'ye ulaşmıştır³.

Halkevleri, 1931 yılında faaliyetlerine son verilen Türk Ocağı'nın bir devamı olarak nitelendirilebilir. 1912 yılında kurulan Türk Ocağı, "İslam kavimlerinin başlıca mühimi olan Türklerin millî, içtimaî, iktisadî seviyelerinin terfi ve ilâsıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmak" yolunda faaliyet göstermiş ve bunu gerçekleştirmek için kulüpler açmış; kurslar,

¹ Orhan Özacun, C.H.P Halkevleri Yayınları Bibliyografyası 1932-1951, Kitap Matbaacılık, Mart-2001, s. 1.

² Yavuz Özdemir, Elif Aktaş, "Halkevleri (1932'den 1951'e)", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED), S. 45, Erzurum, 2011, s. 247.

³ Zeki Arıkan, "Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi", Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, C. 6, S. 23, s. 281.

konferanslar ve tartışmalar düzenlemiş, kitap ve broşürler yayınlamıştır⁴. Halkevinin amacı ise Türkiye halkına başta cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik olmak üzere Atatürk ilkelerini ve gerçekleştirilen inkılapları benimsetmekti. Bunu düzenledikleri konferanslar, dersler, kurslar, sergiler, sosyal yardımlar, tiyatro gösterileri, yayınlanan dergiler ve kitaplar aracılığıyla yapmaya çalışmıştır⁵. Türk Ocağı ve Halkevleri hem kuruluş amacı hem de faaliyetleri açısından oldukça paralellik arz etmektedir. Zaten kapatılan Türk Ocaklarının tüm mal varlıkları Cumhuriyet Halk Partisi'ne devredilirken bunların bir müddet sonra Halkevlerine geçtiği görülmektedir⁶.

Genel olarak Halkevleri, milleti birbirini anlayan, birbirini seven, aynı ideale inanan halk kütlesi halinde örgütlemek; kültür, ülkü, amaç ve düşünce birliğini güçlendirecek bir toplum olmayı sağlamak; millî birliği oluşturan kültür öğelerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek; köylü ile şehirli, şehirli ile aydın arasındaki ilişkileri düzenlemek; Cumhuriyet Halk Partisinin ilkelerini ve bu ilkelerin ülke sathında anlaşılmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur⁷.

Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin siyasî faaliyetlerinin dışında parti genel merkezine bağlı bir kurum olarak öngörülmüştür. Talimatnamede halkevlerinin herkese açık olduğu şu ifadelerle belirtilmiştir⁸:

“Halkevi, kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir. Bu itibarla halkevinin kapıları fırkaya kayıtlı olan ve olmayan bütün vatandaşlara açıktır.”

İnkılapların halka anlatılması, aydın ile halk arasındaki derin farklılığın giderilmesi için Atatürk tarafından açılan Halkevleri, örgün eğitim dışında kalan veya örgün eğitimden faydalanamayan toplum kesimine hitap etmiştir⁹. Ankara'da Halkevinin açılışını yapan CHP Genel Sekreteri Recep Peker, halkevlerinin kuruluş amacını *“Millet(i) şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, aynı ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmak”*¹⁰ şeklinde ifade ederken devamında halk eğitimiyle ilgili olarak şunları söylemiştir¹¹:

“Bu asırda milletteşmek için, millette kütleleşmek için, mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi almak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır; en kuvvetli ders vasıtalarına ve yetişkin muallim ordularına malik olan zengin memleketler bile halkı yetiştirmek, halkı bir kütle haline getirmek için ayrıca milli bir halk mesaisi tanzimini ihmal etmiyorlar.”

⁴ Bernard Lewis, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çev.: Metin Kıratlı, 10. Baskı, TTK Yay., Ankara, 2007, s. 348.

⁵ **A.g.e.**, s. 379.

⁶ Tefik Çavdar, “Halkevleri”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, Cilt: 4, İletişim Yay., İstanbul, 1983, s. 880.

⁷ Özdemir, **a.g.m.**, s. 240. Çavdar, **a.g.m.**, s. 880. Mustafa Arıkan, Ahmet Deniz, “Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkinin Tasfiyesi”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 15, Güz 2004, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, 2004, s. 416-428.

⁸ Arıkan, **a.g.m.**, s. 269.

⁹ Kadir Ulusoy, Bahattin Demirtaş, “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İki Önemli Kültür Politikası: Halkevleri ve Millet Mektepleri”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Reşat Genç Özel Sayısı, C. 29, Ankara, Temmuz – 2009, s. 1195.

¹⁰ Özacun, **a.g.m.**, s. 2.

¹¹ **A.g.m.**, s. 3

Kemal H. Karpat, Halkevlerini şöyle değerlendirmektedir¹²:

“Halkevleri, halkla ilişkiler, grup çalışması, sosyal örgütlenme ve sosyal, eğitsel ve kültürel çeşitli grup etkinlikleri gibi geçmişte hiç bilinmeyen çeşitli konularda önemli bir eğitim yuvasıydı. Geleceğin siyasi liderlerinin birçoğu politika tekniklerine ilişkin temel eğitimlerini Halkevlerinde aldı. Üstelik bu, otoriteryan bir eğitim de değildi. Parti merkezindeki boğucu resmiyetin aksine taşra teşkilatında ve Halkevleri ile Halkodalarında yapılan toplantılar, görece rahat ve demokratik bir ortamda yapılırdı.”

Halkevleri, CHP Genel Yönetim Kurulunca hazırlanan ve Genel Başkanlıkça onaylanan bir talimatnameyle kurulmuş ve kapatıldıkları 1951 yılına kadar da hep talimatnamelerle yönetilmiştir¹³. 1932 yılında hazırlanan “Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi” ile halkevlerinin oluşturulması, yönetimi ve şubeleri ile ilgili kurallar belirlenmiştir. Talimatnameye göre; halkevlerinin açılması kararı ve çalışma programının sevk ve idaresi CHP Genel Yönetim Kurulu’na ait olup, açılan halkevlerinin teşkilatlandırılması, denetimi, düzeni ve bakımı buldukları yerin İl veya İlçe Parti Yönetim Kurulu’na bırakılmıştır¹⁴. Halkevleri, toplumun her kesiminden insanın ilgisini çekmek ve gereksinimini karşılamak için dokuz şubeye ayrılarak faaliyetlerini icra etmiştir. Bu şubeler şu şekilde sıralanabilir¹⁵:

1. Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi,
2. Güzel Sanatlar Şubesi,
3. Temsil Şubesi,
4. Spor Şubesi,
5. Sosyal Yardım Şubesi,
6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi,
7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi,
8. Köycülük Şubesi,
9. Müze ve Sergi Şubesi.

Her hangi bir yerde halkevinin kurulabilmesi için şu şartların sağlanmış olması istenmiştir¹⁶:

1. En az üç şubenin oluşmasını sağlayacak üye sayısı,
2. En az iki yüz kişilik bir salonu, kütüphanesi, bir iki çalışma odası bulunan ve açık havada spor yapabilmek için bahçeye sahip olan bir binanın olması,
3. En az bir odacı ve bir memur aylığı ve diğer zorunlu masrafları karşılayacak bütçenin temin edilmesi.

Sağlanan şartlar, il veya ilçe parti örgütü tarafından CHP Genel Yönetim Kurulu’na bildirilir, bu kurulun ilgili yerde halkevinin açılması için verdiği onayla halkevi açılırdı. Açılan halkevinin çalışmalarına parti üyesi olsun veya olmasın bütün vatandaşlar katılabilirdi. Halkevi çalışmalarına katılmak için herhangi bir şart aranmazken Halkevi yönetim kurulu ve şubelerin yönetim kurullarına seçilebilmek için parti üyesi olmak şartı¹⁷.

¹² Kemal, H. Karpat, **Türk Siyasi Tarihi**, Çev.: Ceren Elitez, 2. Baskı, TİMAŞ Yay., İstanbul, Ekim-2011, s. 71.

¹³ Özacun, **a.g.m.**, s. 1.

¹⁴ Hamdiye Algan, **Halkevlerinde İnkılâp Temsilleri (1932-1951)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011, s. 21.

¹⁵ Özdemir, **a.g.m.**, s. 250.

¹⁶ Algan, **a.g.t.**, s. 21

¹⁷ Aynı yer.

1. Siirt Halkevinin Açılışı

Siirt Halkevi, 24 Şubat 1934 günü faaliyetlerine başlamıştır. Vali ve kalabalık bir halk kitlesinin katılımıyla gerçekleştirilen açılış töreni, İstiklal Marşı'nın okunmasıyla başlamış; Haluk isimli bir ortaokul öğrencisi tarafından "Sakarya" adlı bir şiir okunmuş; Halkevi reisi Mir'at Aykim, törene katılanlara hitap etmiş; Gazi Mustafa Kemal Paşa için saygı duruşu yapılmış ve törene katılanlara şekerlemeler dağıtılarak tören sonlandırılmıştır¹⁸.

Aynı günün akşamı bir müsamere düzenlenmiştir. İstiklal Marşının okunmasıyla başlayan programda bir ortaokul öğrencisi tarafından "Halkevleri" isminde bir şiir okunmuş; yerli ve yabancı müzik dinletisi yapılmış; son olarak da tek perdelik "İstiklâl" isimli piyes ilkokul öğretmenleri tarafından oynanmıştır. Program, halkın tezahürat ve sevinç gösterileri altında sona ermiştir¹⁹.

2. Siirt Halkevi Binası

Siirt Halkevi, "şehrin yüksek ve manzarası güzel bir yerinde" inşa edilmiştir. Bu bina, 1931 yılına kadar Türk Ocağı olarak faaliyet göstermiş; Türk Ocağı'nın lağvedilmesiyle bir müddet sinema olarak kullanılmış ve halkevinin kurulması kararının alınmasıyla halkevi binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. Uzun bir salon ve etrafındaki altı küçük odadan oluşan yapı²⁰, şehrin diğer binaları gibi "cas" denilen sulu alçıdan yapılmıştır²¹. Binanın yanında tenis ve voleybol sahaları ile küçük bir de bahçe bulunmaktadır²².

3. Siirt Halkevinin Teşkilat Yapısı ve Üye Profili

Halkevine liseyi bitirmiş veya bu yaşa gelmiş olan herkes üye olabilirdi. Halkevi şubelerine üye olmak isteyenler yalnız tek bir şubenin tam üyesi olabiliyor ve üye oldukları şubenin seçimlerinde oy kullanabiliyorlardı. Fakat ilgi alanlarına göre birden fazla şubenin çalışmalarına katılabilirlerdi²³.

Siirt Halkevi, 1934 yılında açıldığında Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi; Spor Şubesi; Güzel Sanatlar Şubesi ve Temsil Şubesi olmak üzere dört şubeyle faaliyetlerine başlamıştır. Büyük bir çoğunluğu eğitimci ve devlet memuru olan şube başkanlarının ve üyelerinin isim, görev ve meslekleri şu şekildedir²⁴:

Edebiyat, Tarih, Dil Şubesi:

Faik Bey; Mümessil ve Reis, Orta Mektep Müdürü,

Salih Bey; Komite Azası, Meclisi Umumi Azası,

Cemil Bey; Komite Azası, Mütakait Muallim.

Spor Şubesi:

¹⁸ BCA, 490.1.0.0/961.720.1, s. 13. Siirt Halkevinin kuruluşunun 1934 yılına kadar uzamasının nedeni Halkevi olarak kullanılabilir bir yapının olmamasıdır. Her ne kadar Türk Ocağı'ndan kalan bina, Halkevi için uygun olsa da binanın belirli bir kısmı mukavele ile üç yıllığına kiraya verilmiştir. Kiracı mukavele süresi dolmadan binayı boşaltmış ve böylece Halkevi açılabilmiştir. BCA, 490.1.0.0/65.246.3, s. 39-41.

¹⁹ BCA, 490.1.0.0/961.720.1, s.13.

²⁰ Halkevi salonu 16mx9,80m ebadındadır. Bu da yaklaşık olarak 156,8 m² tekabül etmektedir. BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 32.

²¹ BCA, 490.1.0.0/1781.1220.2, s. 2.

²² BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 235.

²³ Algan, a.g.t., s. 22.

²⁴ BCA, 490.1.0.0/843.332.1, s. 60.

Dr. İbrahim Bey; Mümessil ve Reis, Vilayet Sıhhiye Müdürü,
 Vahap Bey; Komite Azası, Orta Mektep Müdürü,
 Sait Bey; Komite Azası, Vilayet Ziraat Memuru,
 Lütfi Bey; Komite Azası, Belediye Kâtibi,
 Kubilay Bey; Komite Azası, İcra Dairesinde Stajyer.
 Güzel Sanatlar Şubesi:
 Mehmet Bali Bey; Mümessil ve Reis, Maarif Müdürü,
 Tahsin Bey; Komite Azası, İlk Mektep Muallimi,
 Şükrü Bey; Komite Azası, Saatçi.
 Temsil Şubesi:
 Kaya Bey; Mümessil ve Reis, İlk Tedrisat Müfettişi,
 Bahadır Bey; Komite Azası, İlk Mektep Muallimi,
 Sait Bey; Komite Azası, Tüccar.

1935 yılının Aralık ayında hazırlanan “Halkevine Kayıtlı Üyelerin Mesleklerine Göre Sayısı” başlıklı tabloda Halkevine kayıtlı üyelerin mesleklerine ve cinsiyetlerine göre dağılımı verilmiştir. Tabloda Dil, Tarih, Edebiyat; Ar (Güzel sanatlar); Gösterit (Temsil) ve Spor şubeleriyle faaliyetlerini gerçekleştiren Halkevinin kayıtlı üye sayısı, 371’i erkek, 15’i kadın olmak üzere toplam, 386’dır. Söz konusu tablo şu şekildedir²⁵:

Kurulan Şube Adları	Avukat	Doktor	Öğretmen	Tecim	İşçi	Çiftçi	G.Sanatlar	Bayan	Başka	Yekûn
Dil, Tarih, Edebiyat	5			21	37	16	6		85	85
Ar		1	1	12	31	3	14	2	60	62
Gösterit	1		17	4	29		7	12	46	58
Spor			10	35	70	15	51	1	180	181
Genel Yekûn	6	1	28	72	167	34	78	15	371	386

Siirt Halkevi, 1937 yılında çalışmayan şubelerini de kurarak dokuz şubesiyle çalışmalarını sürdürmeye devam etmiştir²⁶. 1942 yılına gelindiğinde muhtelif şubelere üye olanların sayısı 32’si kadın 927’si erkek olmak üzere toplam 959’a ulaşmıştır²⁷.

4. Siirt Halkevinin Bütçe Durumu

Halkevlerinin gelirleri, buldukları yörenin parti örgütüne karşılanmıştır. Halkevleri hiçbir şekilde kendilerine gelir bulmak için çalışmamışlardır. Yalnız yapılacak bağışlar, balo ve müsamereler, çıkan dergilerin satışlarından elde edilen paralar bunun dışında tutulmuştur. Her Halkevi, yıllık faaliyetlerine uyumlu bir bütçe düzenleyerek bunu bağlı olduğu parti örgütüne onaylatırdı²⁸. Halkevlerinin kira, elektrik, yakıt gibi belli başlı masrafları olmuştur. Bu giderlerin karşılanabilmesi için parasal kaynaklara ihtiyaç duyulmuştur. Vergiden muaf olan Halkevlerinin gelirleri öncelikle yardımlardan, devlet bütçesinden ve bulunduğu bölgenin parti il örgütü tarafından karşılanmıştır. Zamanla devlet tarafından yapılan

²⁵ BCA, 490.1.0.0/990.833.1, s.10.

²⁶ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 231.

²⁷ A.g.b., s. 42.

²⁸ Çavdar, a.g.m, s. 881.

yardımların yetersiz hale gelmesi üzerine 1946 yılında Halkevlerinin giderlerini karşılayabilmeleri için balolar, müsamereler, geziler düzenlemesine müsaade edilmiştir²⁹.

Siirt halkevinin gelir kaynakları da belediye, hususi muhasebe ve genel merkezden gelen yardımlar olmuştur. Tespit edebildiğimiz bazı yıllara göre gelir ve gider tablosu şu şekildedir³⁰:

Yıl	Gelir	Gider
1933	624,00	622,94
1938	2.114,82	1.853,98
1947	3.131,20	4.224,63
1948	2.700,00	6.411,00

Siirt Halkevinin de gelir kaynaklarından biri, vilayet bütçesinden ayrılan yardım olmuştur. Vilayet bütçesinden Halkevine yardım için ayrılan tahsisatın tablosu aşağıdaki şekildedir³¹:

Yıl	Tahsisat (TL)
1936	2.500,00
1937	1.500,00
1938	1.000,00
1939	1.000,00
1940	700,00

Görüldüğü üzere vilayet bütçesinden ayrılan yardım miktarı her geçen yıl azalmıştır. Bunun bir neticesi olarak Halkevi, şube faaliyetlerini azaltmak zorunda kalmıştır. Hâlbuki Halkevinin Siirt'teki varlığını devam ettirebilmesi için kâtip, işçi ve bando hocasına verdiği ücret ayrılan tahsisatın üçte ikisine tekabül etmekteydi. Öyle ki 1939 yılı bütçesine kütüphane memuru ücreti adıyla bir tahsisat yapılmaması nedeniyle bir memur çalıştırılmamış ve fahri olarak da bir kişinin bu görevi üstlenmemesi nedeniyle kütüphane çoğu zaman kapalı kalmış³² ve bu durum zaman zaman şikâyetlere neden olmuştur³³.

1941 yılında Siirt Halkevinde bir kâtip ve kütüphane memuru, iki işçi ve bir bando öğretmeni olmak üzere toplam dört kişi çalışmıştır. Bu çalışanlara yıl içerisinde toplam 1.348,00 lira ödenmiştir³⁴. 1948 yılında ise bir kütüphane ve idare memuru iki müstahdem toplam üç kişi çalıştırılmış ve halkevi tarafından bunlara 2.280,00 lira ödenmiştir³⁵.

5. Siirt Halkevinin Faaliyetleri

1932 tarihli Halkevleri talimatnamesine göre halkın ilgisini çekmek ve kendisine bir çalışma alanı bulabilmesi için halkevlerine bağlı dokuz şube oluşturulmuş ve Halkevleri faaliyetlerini bu şubeler vasıtasıyla gerçekleştirmişlerdir³⁶. Siirt Halkevi, 24 Şubat 1934 tarihinde Dil, Tarih, Edebiyat; Güzel Sanatlar; Temsil ve Spor Şubesi olmak üzere dört şubeyle çalışmalarına başlamış ve 1937 yılında dokuz şubenin tamamı aktif hale getirilmiştir.

²⁹ Özdemir, *a.g.m.*, s. 252-253.

³⁰ *BCA*, 490.1.0.0/1525.203.1, s. 31-33, 72. *BCA*, 490.1.0.0/1781.1219.1, s. 67.

³¹ *BCA*, 490.1.0.0/1524.200.1, s. 3.

³² *A.g.b.*, s. 3-4.

³³ *BCA*, 490.1.0.0/843.332.1, s. 55.

³⁴ *BCA*, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 179.

³⁵ *BCA*, 490.1.0.0/1525.203.1, s. 31.

³⁶ Elif Aktaş, Yavuz Özdemir, "Bütünden Parçaya Halkevleri Şubeleri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 15, S. 2, Erzurum, 2011, s. 189.

1. Dil, Tarih, Edebiyat Şubesi

Dil, Tarih, Edebiyat şubesinin görevi, Türk tarihini, dilini ve kültürünü araştırmak için buldukları bölgelerde yapılan derleme çalışmalarına katılarak Türk dilinin unutulmuş söz varlıklarını derlemek; o yöredeki insanların kültür seviyelerini yükseltmek için sohbet ve konferanslar düzenlemek; folklor araştırmaları ve arkeolojik kazı çalışmaları yapmak; abide ve mezar taşlarını tespit etmek ve bunları korumak için tedbirler almak; bölgelerindeki örf ve adetlerin tarihini tespit etmek ve halka yaymak; Türk devlet adamı, tarihçi ve edebiyatçıları anma günleri düzenlemek; geziler düzenleyerek yerel tarihi araştırmak olarak belirlenmiştir³⁷.

“Siirt gibi mütekâsif bir kasabada Türk kültürünü yaymak gibi çok önemli bir vazifeyi de üstüne almış bulunan³⁸” Siirt Halkevi, bu vazifesini yerine getirebilmek için Türkçe öğretimine büyük bir önem vermiştir.

Siirt Halkevi Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesinin başta gelen faaliyetlerinden biri, anadili Arapça ve Kürtçe olan halka Türkçe öğretmek olmuştur³⁹. CHP Genel Sekreterliği de “en önemli meselenin o muhitte Türkçeyi yaymak⁴⁰” olduğu görüşündedir. Toplantılarda, konuşmalarda ve konferanslarda “dil devrimi” nedeniyle “yurttaşlara” düşen görevler ifade edilirken öz Türkçe sözcüklerin kullanılmasına çalışılmıştır⁴¹. Türkçe konuşmayı öğrenenlere halkevi hoparlöründen şiirler, millî marşlar ve şarkılar okutulmuştur⁴².

Halkevleri, Türk dili alanında da önemli çalışmalar yürütmüş, ülke genelinde araştırma ve derleme işlerini yürüten Dil Kurumunun yerel teşkilatları olarak çalışmışlardır⁴³. 1935 yılı içerisinde şube üyelerinden Mahmut Özay tarafından yüz kırk altı sentaks fişi hazırlanarak Türk Dili Araştırma Kurumu’na gönderilmiştir⁴⁴.

26 Eylül Dil Bayramı nedeniyle 1935 yılında bir kutlama programı düzenlenmiştir. Düzenlenen programın akışı şu şekilde olmuştur⁴⁵:

1. İstiklâl Marşı
2. Kurultay
3. Dilimiz (Şiir)
4. Türk Dili ve Dil Devrimi Hakkında Konuşma
5. Soyumuz ve Dilimiz (Şiir)
6. Seçme Halk Şiirleri

Herhangi bir şekilde ilkökul eğitimini tamamlayamayan kişilere “dershaneler” açılarak bunların ilkökul sınavlarına girmeleri ve ilkökul diploması almaları sağlanmıştır. Örneğin 1935 yılında açılan dershaneye kırk beş kişi devam etmiş ve ilkökul sınavlarına giren dokuz kişiden beşi ilkökul diploması almıştır⁴⁶.

³⁷ Mehmet Okur, “Türklük Bilimi Araştırmalarında Halkevlerinin Rolü”, **III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu 26-29 Mayıs 2010 Bildiriler Kitabı**, C. 2, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2011, s. 603.

³⁸ **BCA**, 490.1.0.0/1781.1219.1, s. 71.

³⁹ **BCA**, 490.1.0.0/990.833.1, s. 2.

⁴⁰ **BCA**, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 166.

⁴¹ **BCA**, 490.1.0.0/990.833.1, s. 3.

⁴² **BCA**, 490.1.0.0/1781.1219.1, s. 64.

⁴³ Okur, **a.g.m.**, s. 604.

⁴⁴ **BCA**, 490.1.0.0/990.833.1, s. 3.

⁴⁵ **A.g.b.**, s. 4.

⁴⁶ **A.g.b.**, s. 2.

Evinde çalışma imkânı olmayan öğrenciler için “müzakere salonu” açılarak, bu salonda öğrencilerle ilgilenmek üzere bir de öğretmen görevlendirilmiştir. “İkmale kalan” öğrenciler için de aynı şekilde halkevi bünyesinde belirli saatlerde bir öğretmen bulundurulmaya ve öğrencilerin karşılaştıkları güçlükler giderilmeye çalışılmıştır⁴⁷.

Zaman zaman düzenlenen konferanslarla cumhuriyet hükümetinin prensipleri anlatılmıştır⁴⁸. Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi, diğer şubeler kurulmadığı için, ilk yıllarda diğer şubelerin de görevlerini yapmaya, halkı bilgilendirmeye çalışmıştır. 1935 ve 1936 yıllarında verilen konferansların konuları çok farklı alanlardan seçilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: “Türk Edebiyatında Vatanî Konular”, “Doğu Anadolu Türkleri”, “C.H.P.’nin Başarıları”, “Trahom ve Göz Hastalıklarından Korunma”⁴⁹, “Çocuk Terbiyesi”⁵⁰. II. Dünya Savaşı’nın tüm şiddetiyle devam ettiği, 1941 yılında, içerisinde bulunulan nazik ve olağanüstü durum hakkında halka bilgi vermek, halkın şuur, birlik ve temkinini artırmak için çeşitli konferanslar düzenlenmiş ve şehrin muhtelif noktalarına yerleştirilen hoparlörler vasıtasıyla daha geniş bir kitleye ulaşmaya çalışılmıştır⁵¹.

Halkevleri, yeni rejimi benimsetmeye ve çağdaş dünyanın birikimini topluma aktarmaya çalışırken eskiyi yok saymamış veya yıkmamıştır. Geleneksel Türk kültürünü muhafaza ederek yeni değerlerle geliştirmeye çalışmıştır⁵². Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi “23 Nisan Millî Bayramı” ve “29 Ekim Cumhuriyet Bayramı” için kutlama töreni, Şehit Kubilay için anma programı düzenlerken Osmanlı döneminin Ser-Mimarı Mimar Sinan’ı da unutmamış ve onu da minnetle yâd etmiştir⁵³.

2. Güzel Sanatlar Şubesi

Güzel Sanatlar Şubesi, sanatsal etkinliklerle amatör veya profesyonel seviyede ilgilenenleri bir araya getirmek ve yetenekli kişileri himaye ederek bunların yetişmesini sağlamak; halkın müzik zevkini geliştirmek için müsamereler ve müzik akşamları düzenlemekle görevlendirilmiştir. Müzik çalışmalarında koro, bando, orkestra, radyo ve gramofon vasıtasıyla halkın çok sesli Batı müziğine alışması amaçlanmıştır⁵⁴.

Siirt Halkevi, kuruluşundan kısa bir müddet sonra bünyesinde bir bando oluşturmuştur⁵⁵. Rifat Bakır’ın 1934 yılında dönemin Siirt Valisi Ali Sâkıp Beygo tarafından “bando muallimliğine” atanmasıyla bando takımı oluşturulmaya başlanmış ve kısa süre içerisinde bu takım, 18 kişiye ulaşmıştır. Bu bando aracılığıyla Güzel Sanatlar Şubesi, ilde “modern musiki zevkini” artırırken “yaz geceleri herkesi neşelendirmiş, törenleri, baloları idare ederek şehirde bir canlılık” uyandırmıştır⁵⁶. Bando, genellikle akşamları, Cumhuriyet Halk Partisi bahçesinde veya Halkevi bahçesinde halka konserler vermiştir⁵⁷. Bando takımı

⁴⁷ A.g.b., s. 3

⁴⁸ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 141.

⁴⁹ BCA, 490.1.0.0/990.833.1, s. 3.

⁵⁰ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 235.

⁵¹ BCA, 490.1.0.0/1012.906.2, s. 2.

⁵² Okur, a.g.m., s. 606.

⁵³ BCA, 490.1.0.0/990.833.1, s. 4.

⁵⁴ Algan, a.g.t., s. 24.

⁵⁵ BCA, 490.1.0.0/990.833.1, s. 4. BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 236.

⁵⁶ BCA, 490.1.0.0/990.833.1, s. 4. 1945 yılında CHP Genel Sekreterliği tarafından Rifat Bakır’a çalışmalarından dolayı 150 lira ödül gönderilmiştir. BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 1.

⁵⁷ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 236.

bünyesinde bir “Caz Grubu” ve ayrıca sekiz – on kişilik “Halk Musiki Heyeti” oluşturulmuş ancak her ikisinin de faaliyetleri kısa süreli olmuştur⁵⁸.

Güzel Sanatlar Şubesi bünyesinde bir orkestra heyeti oluşturulmaya çalışılarak keman ve mandolinler getirilmiş ve heveslilere bunlar dağıtılmıştır⁵⁹. 1935 yılında ortaokul öğrencileri ve halk için ayrı zamanlarda keman kursları⁶⁰ ve mandolin kursları düzenlenmiştir⁶¹. Söz konusu tarihlerde halkevinde “kuyruklu piyano” da bulunmaktadır ancak akordunun bozuk olması, piyano hocası bulunmaması ve piyano çalmasını bilen ortaokul müzik öğretmeni Naciye hanımın halkevi faaliyetlerine katılmaması nedeniyle piyano atıl vaziyette kalmıştır⁶².

Güzel Sanatlar Şubesinin görevlerinden biri fotoğrafçılığı teşvik etmek ve bunun için fotoğraf sergileri düzenlemektir⁶³. Siirt Halkevinin bu çalışmalarda kullanılmak üzere bir fotoğraf makinesi bulunmaktadır ancak halkevinin Bando Öğretmeni Rifat Bakır’a olan borcu nedeniyle alacağına mukabil ona elli liraya satılmıştır⁶⁴. Güzel Sanatlar Şubesi tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerden biri, 1948 yılında düzenlenen resim ve fotoğraf sergisi olmuştur. Sergiye katılanlara ait 43 eser arasında Reşat Türksoy’un “Deyr ve Bahar” isimli yağlı boya çalışması jüri tarafından birinciliğe layık görülmüştür⁶⁵.

3. Temsil Şubesi

Temsil Şubesi, tiyatroyu sevdirmek ve yeni yeteneklerin keşfedilmesini sağlamak; yapılan devrimlerle ilgili temsiller hazırlamak; gösteri yoluyla ahlakî ve terbiyevî unsurları halka anlatmak; Türk gösteri sanatlarının geçmişini araştırmak; halkın ve özellikle gençlerin diğer insanlarla iletişim kurmasını kolaylaştırmak ve güzel konuşmalarını sağlamak gibi faaliyetlerle görevlendirilmiştir⁶⁶.

Siirt Halkevi Temsil Şubesi de görevi gereğince seçmiş olduğu piyeslerin “yurttaşlarda ulusal duyguları kuvvetlendirici, devrime bağlayıcı” olmasına dikkat etmiştir. Temsil Şubesi zaman zaman köy gezilerine katılarak köylerde de temsiller yapmıştır⁶⁷. 1935 yılında “Çoban”, “Beyaz Kahraman”, “Sevr’den Lozan’a”, “Himmet’in Oğlu”⁶⁸; 1942 yılı içerisinde “Yarım Osman”, “Tarih Utandı”, “Kanun Adamı”, “Yanlış Yol”, “Gâvur İmam” gibi piyes ve komediler temsil edilmiştir⁶⁹. 1944 yılında “Şenlik Palas”, “Bir Gemi”, “Bir Ses”, “Züğürtler”, “Yapışkanlar”, “Akça”, “Şikago Çiftçisi”, “Okumuş Adam” gibi piyes ve komediler halkevi repertuarına eklenmiştir⁷⁰.

Piyes temsillerinde ortaya çıkan sorunlardan biri, piyeslerde rol alacak kadın üye bulma sıkıntısıdır. Kadın üye bulunamadığı için zaman zaman kadın rolleri erkeklere oynatılmıştır. 1942 yılında dönemin Halkevi Başkan vekili Nuri Başaran, yapmış olduğu

⁵⁸ **A.g.b.**, s. 57.

⁵⁹ **A.g.b.**, s. 236.

⁶⁰ **BCA**, 490.1.0.0/990.833.1, s. 4.

⁶¹ **BCA**, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 142.

⁶² **A.g.b.**, s. 45.

⁶³ Algan, **a.g.t.**, s. 24.

⁶⁴ **BCA**, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 24.

⁶⁵ **BCA**, 490.1.0.0/976.785.5, s. 1-2.

⁶⁶ Çavdar, **a.g.m.**, s. 880.

⁶⁷ **BCA**, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 34.

⁶⁸ **BCA**, 490.1.0.0/990.833.1, s. 5.

⁶⁹ **BCA**, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 46.

⁷⁰ **BCA**, 490.1.0.0/925.602.1, s. 12-13.

çalışmalar neticesinde üç kadın üyenin komiteye girmesini sağlamış ve Cumhuriyet Okulu öğretmenlerinden Hikmet Göksal hanımefendi komite başkanlığına seçilmiştir. Hikmet Göksal'ın girişimleriyle kadın öğretmenlerin komiteye katılımları sağlanmış⁷¹.

Piyeslerin dışında zaman zaman merkezden halka izletilmesi için filmler de gönderilmiştir. Filimler ücretsiz olarak halka ve öğrencilere izletilmiş; böylece bölgenin görgü ve kültür seviyesi artırılmaya çalışılırken aynı zamanda “Türkiye Cumhuriyeti hükümetine bağlılık” ve “partinin rejim ve idealleri” perçinlenmiştir⁷². 1940 yılında “Sivas Atelyesi”, “19 Mayıs 1919”, “Adana'nın Kurtuluş Bayramı”, “C.H.P. 5. Kurultay”, “Ankara Kömür Sergisi”, “Atatürk İhtifali”⁷³, “1938 Fevkalade Kurultay”, “Erzurum Hattının Açılışı”, “Reisicumhur İsmet İnönü'nün Doğu Güney Seyahati”, “Erzincan Zelzelesi”, “Trakya Manevraları 1939”⁷⁴; 1941 yılı içerisinde “Modern Tuz İstihali”, “Cumhur Reis İsmet İnönü'nün 1939 Senesinde Meclisin Açılışındaki Nutku”, “Cumhur Reis İsmet İnönü'nün Marmara Gezisi”, “Ankara Orman Çiftliğinin Açılış Töreni”⁷⁵ gibi filmler izletilmiştir.

4. Spor Şubesi

Bu şubenin görevleri, Türk gençliğinde ve Türk halkında spora ve beden hareketlerine ilgi ve sevgi uyandırmak; bunları bir kitle hareketi ve ulusal bir etkinlik haline getirmek; spor kurum ve kuruluşlarını himaye etmek; spor kulübü bulunmayan yerlerde bunların kurulmasını sağlamak; halka yurdun dört bir köşesini benimsetmek ve sevdirmek için dağlara, kırlara, ormanlara, göllere, köylere geziler düzenlemektir⁷⁶.

Siirt Halkevinin en faal şubelerinden biri Spor Şubesi olmuştur. Gençlerin sporla meşgul olmalarını sağlamak amacıyla birçok spor aleti getirilmiştir⁷⁷. Spor Şubesi tatil günlerinde gençleri bir araya getirerek futbol, voleybol ve masa tenisi müsabakaları ve idmanlar düzenlemiştir⁷⁸. 1936 yılında bu şube bünyesinde “Avcılık Kolu” oluşturulmuş ve bölgede başta domuz olmak ziraî faaliyetlere zarar veren hayvanlar avlanarak itlaf edilmiştir⁷⁹.

Spor şubesinin gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlerinden bir diğeri düzenlediği geziler olmuştur. Başur Köprüsü, Billeris Kaplıcaları, Bade Boğazı, Botan Vadisi gibi yerlere yürüyüşler düzenlenmiştir. 1935 yılında düzenlenen gezilere vali Ali Sâkıp Beygo, başkanlık etmiştir. Geziler esnasında köylere de uğranılmış, “köylüler, eski devirlerin umacı gibi olan hükümet adamlarıyla cumhuriyet devlet adamlarını karşılaştırırken” “cumhuriyet ve eski

⁷¹ BCA, 490.1.0.0/843.332.1, s. 36. Bu üç kadından ikisi öğretmen biri de memurdur. BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 46. 1940 yılında yayınlanan talimatnameyle oyunlarda kadın rollerinin hiçbir sebeple erkeklere oynatılmaması istenmiştir. Aktaş, **a.g.m.**, s. 193.

⁷² BCA, 490.1.0.0/1210.16.1, s. 9.

⁷³ BCA, 490.1.0.0/1035.982.2, s. 8.

⁷⁴ BCA, 490.1.0.0/1210.16.1, s. 8.

⁷⁵ BCA, 490.1.0.0/1035.982.2, s. 3.

⁷⁶ Orhan Özacun, **Halkevlerinin Kuruluşu ve Atatürk Döneminde İstanbul Halkevlerinin Faaliyetleri (1932-1938)**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2002, s. 22-23.

⁷⁷ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 236. 1946 yılında Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından Halkevine Spor Şubesinin faaliyetlerinde kullanılmak üzere yirmi beş çift buz pateni gönderilmiştir. BCA, 490.1.0.0/1125.107.1, s. 3.

⁷⁸ BCA, 490.1.0.0/990.833.1, s. 7.

⁷⁹ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 237.

devirler arasında mukayeseler yapılmış, cumhuriyet rejiminin kökleşmesine” çalışılmıştır⁸⁰. 1942 yılında dört yüz üyeye ulaşan bu kalabalık şube vasıtasıyla, zaman zaman köylere yapılan ziyaretlerde köy çocuklarına sporun faydaları anlatılmış ve çocuklar spora teşvik edilmiştir⁸¹.

1942 yılında halkevinin gayretleri neticesinde sarı ve lacivert renkleri kendisine forma rengi olarak belirleyen “Siirt Spor Kulübü” adıyla bir kulüp kurulmuştur⁸².

5. Sosyal Yardım Şubesi

Bu şube, çevrede yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, sakatlar, düşkün ihtiyar ve hastalarla ilgilenmek; mevcut yardım cemiyetlerinin faaliyetlerine iştirak etmek; kreş, öğrenci yurtları, işçi tedavi yurtları gibi sosyal yardım kurumlarının çalışmalarını hızlandırmak; fakir öğrencilerin elbise, yemek ve barınmalarıyla ilgilenmek; tedaviye muhtaç hastaların tedavilerini sağlamak gibi görevleri yerine getirmekle mükelleftir⁸³.

Sosyal Yardım Şubesinin faaliyetleri çok fazla olmamıştır⁸⁴. Zaman zaman doktorlar eşliğinde köylere gidilmiş; hasta ve bakıma muhtaç kişilerin hastalıklarının teşhis ve tedavisine çalışılmıştır⁸⁵. 1941 yılında ilkokullarda bakıma muhtaç öğrencilere yardım için Çocuk Esirgeme Kurumuyla işbirliği yapılarak yüz on öğrenciye sıcak yemek ve elbise dağıtılmıştır⁸⁶. 1942 yılı içerisinde il merkezindeki Tümen Komutanlığının desteği ile yüz seksen çocuğa giyim yardımı yapılmış, çocuklar genel muayeneden geçirilmiş, ilkokullarda fakir çocukların ihtiyaçları giderilmeye çalışılmıştır⁸⁷.

Halkın yüzde sekseninde görülen trahom, karasinek ve bazı mevsim hastalıkları hakkında dört konferans düzenlenmiş ve bunlar halkevi hoparlörü ile halka dinletilmiştir⁸⁸. Halkevi bünyesinde bir muayenehane açılarak halka sağlık hizmeti verilmeye çalışılmıştır⁸⁹.

1942 yılında Kızılay Cemiyeti ile gerçekleştirilen bir baloda şubeye 109 lira gelir sağlanmıştır⁹⁰.

6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Okuma yazmayı halk arasında yaymak; dil ve uzmanlık kursları açmak; teknik bilgileri halk arasında yaymak ve el sanatlarını teşvik etmek bu şubenin görevleri arasında yer almıştır⁹¹.

Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin faaliyetleri dar bir saha içerisinde kalmıştır. Bölgenin en önemli ihtiyaçlarından biri olan Türkçe kursları açılmışsa da farklı alanlarda çok fazla çalışma gerçekleştirilmemiştir⁹². Türk dilini ve Türk kültürünü yaymak amacıyla ortaokul

⁸⁰ BCA, 490.1.0.0/990.833.1, s. 6.

⁸¹ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 142.

⁸² A.g.b., s. 142.

⁸³ Mustafa Özsarı, **Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki Edebî ve Kültürel Muhteva Üzerine Bir İnceleme**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2002, s. 16.

⁸⁴ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 47.

⁸⁵ A.g.b., s. 141.

⁸⁶ A.g.b., s. 178.

⁸⁷ A.g.b., s. 142.

⁸⁸ A.g.b., s. 178.

⁸⁹ A.g.b., s. 57.

⁹⁰ A.g.b., s. 47.

⁹¹ Çavdar, **a.g.m.**, s. 880.

⁹² BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 48.

mezunlarından bir kısmının, kısa bir süre kursa tabi tutularak öğretmenlik bilgi ve disiplini verildikten sonra, köylerde açılacak halk dersanelerinde görevlendirilmeleri planlanmıştır⁹³.

Bu şube, bölgedeki okur-yazar sayısını çoğaltmak ve vatandaşların hayat bilgilerini iletirmek ve ortaokul öğrencilerine yabancı dil kursları açmak teşebbüsünde bulunmuşsa da bunu devam ettirememiştir. 1942 yılında Siirt'te ilk defa kadınlar için bir okuma yazma kursu açılmıştır⁹⁴. Okuma yazma kurslarına halkın da yoğun bir talebi olmuş ve 1945 yılında ilin farklı yerlerinde biri cezaevinde olmak üzere sekiz kurs açılmıştır⁹⁵.

1942 yılı içerisinde üç aylık "biçki-dikiş kursu" açılmıştır⁹⁶. 1947 yılında genç kız ve kadınlara yönelik sanat kursu açılmış ve öğretmen olarak Halide Zengil görevlendirilmiştir⁹⁷.

7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

Halkevinin bulunduğu yerde bir okuma odası ve kütüphane bulundurmamak kuruluş şartlarından biri olmuştur⁹⁸. Şubenin gezici kütüphaneler kurmak, kitap sergileri ve okuma odaları açmak gibi görevleri vardır⁹⁹.

Siirt Halkevi ilk kurulduğu yıllarda Kütüphane Şubesi olmadığı için 1935 yılında Dil Şubesi tarafından bir "kitapsaray" açılmıştır¹⁰⁰. İlk yıllarda 722¹⁰¹ olan kitap sayısı, 1936 yılında 884'e, 1941'de 1265'e, 1942'de 3162'ye ulaşmıştır¹⁰².

Siirt Halkevi Kütüphanesi, bulunduğu bölgeye göre oldukça zengindir. Ancak halk, kitap okuma alışkanlığı olmadığı için bu zengin kütüphaneden yeterince istifade etmemiştir¹⁰³. Bunun nedenlerinden biri, ücretli bir kütüphane memurunun olmaması nedeniyle belediye memurlarından birinin bu işi fahri olarak yapması ve kütüphanenin akşam saat 6.00 ila 9.00 arasında çalışıyor olmasıdır¹⁰⁴.

1940 yılında haftalık olarak yayımlanan Siirt Gazetesi'nde Halkevi Köşesi adıyla yazılar kaleme alınmıştır¹⁰⁵.

Siirt Halkevinin en önemli yayını, dönemin Siirt Müftüsü Ömer Atalay tarafından kaleme alınan ve 1946 yılında yayımlanan, "Siirt Tarihi"¹⁰⁶ isimli kitaptır. Bunun dışında da halkevi tarafından başka bir kitap yayınlanmamıştır.

⁹³ **A.g.b.**, s. 142.

⁹⁴ **A.g.b.**, s. 48.

⁹⁵ **BCA**, 490.1.0.0/1058.1064.1, s. 153.

⁹⁶ **BCA**, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 57.

⁹⁷ **BCA**, 490.1.0.0/1058.1064.1, s. 116.

⁹⁸ Özacun, **a.g.t.**, s. 25.

⁹⁹ Çavdar, **a.g.m.**, s. 880.

¹⁰⁰ **BCA**, 490.1.0.0/990.833.1, s. 3.

¹⁰¹ **A.g.b.**, s. 8.

¹⁰² **BCA**, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 48, 238. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği, Siirt Halkevi'ne en yoğun şekilde kitap yardımında bulunan kurum olmuştur. Özellikle 1936-1937 yıllarında farklı alanlarda yüzlerce kitap gönderilmiştir. **BCA**, 490.1.0.0/22.109.2, s. 1-32. **BCA**, 490.1.0.0/925.602.1, s. 6-11.

¹⁰³ **BCA**, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 34. 1935 yılında "kitapsaraydan" 1545 kişi istifade etmiştir. Bu kişiler, daha çok gazete, dergi, edebiyat ve tarihle ilgili kitaplara ilgi göstermişlerdir. **BCA**, 490.1.0.0/990.833.1, s. 8.

¹⁰⁴ **BCA**, 490.1.0.0/843.332.1, s. 52.

¹⁰⁵ **BCA**, 490.1.0.0/1012.906.2, s. 9.

¹⁰⁶ Ömer Atalay, **Siirt Tarihi**, Siirt Halkevi Yayınları, İstanbul, 1946. **BCA**, 490.1.0.0/1038.993.1, s. 37.

8. Köycülük Şubesi

Köycülük Şubesinin esas görevi, köylerin sağlık, uygarlık ve estetik yönünden gelişme ve ilerlemesine; köylü ile şehirli arasındaki sevgi ve dayanışma duygularının kuvvetlenmesine çalışmaktır. Bu şube, köylülerin mümkün olduğunca halkevi tarafından düzenlenen etkinliklere katılmasını; halkevinin de uygun mevsimde köy bayramları düzenlemesini sağlayarak köylüyle şehirliyi kaynaştırmakla görevlendirilmiştir.

1941 yılının Ağustos ayında halkevi tarafından “Köy Bayramları” olarak ifade edilen bir takım köy ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Siirt Halkevi tarafından düzenlenen “Köy Bayramları”, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından da takdirle karşılanmıştır¹⁰⁷. Köy Bayramlarından ilki, 26 Ağustos’ta Halenze köyünde yapılmış ve Halenze köyüne yakın Sinip, Fersaf ve Tillo köylüleri de Halenze köyüne davet edilmiştir. Doktor, veteriner, trahom sağlık memuru ve halkevinin yüz on dört üyesiyle Halenze’ye gidilmiştir. Köylünün ve hayvanlarının sağlık muayeneleri yapılmış, karaborsayla mücadele ve dünyanın içinde bulunduğu durum hakkında köylülerle konuşulmuştur. Bu bayram esnasında program akışı şöyle olmuştur:

1. İstiklal Marşı
2. Dünya Vaz’iyeti ve Biz
3. Bir Grup Halk Türküsü
4. Milli Oyunlar (Sazlarla)
5. Bir Grup Halk Türküsü
6. Açık Hava Temsili (Yarım Osman)
7. Milli Oyunlar (Davul Zurna ile)
8. Köylüye İyi Temenniler ve Öğütler (Halkevi Reisi Tarafından)

İkinci Köy Bayramı, 28 Ağustos’ta Cıvanıkan köyünde yapılmış ve yakındaki Ayınberran, Dihök, Hoşına, Serpir köyleri de bu bayrama davet edilmişlerdir. Yapılan her iki ziyarete Vali Nihat Haluk Pepeyi de katılmış ve devletin sıcak yüzü halka gösterilmiştir¹⁰⁸.

9. Müze ve Sergi Şubesi

Müze ve sergi kolu olarak iki grup halinde çalışan bu şubenin müze kolunun görevi; bulunduğu bölgenin tarihi eserlerini korumak, fotoğraflarını çekmek, eserlerin modellerini yapmak, tarihî değeri olan belgeleri, ciltleri, tezhip, divan, minyatür, çini sanatlarına ait malzemeleri satın alarak bölge müzesine kazandırmaktır. Sergi kolu ise sanatsal değeri olan eserleri sergilemekle görevlendirilmiştir¹⁰⁹.

Siirt Halkevinin bu şubesinin faaliyeti hemen hemen yok denecek durumdadır. İncelediğimiz belgelerde bu şubenin faaliyetlerine yönelik herhangi bir kayda rastlanmamış olmakla beraber, halkevi eski başkanlarından Ramiz Atay’ın Siirt tarihi üzerinde bazı incelemelerde bulunduğu ancak bunların bilimsel bir metoda değil rivayetlere dayanarak yapıldığı ifade edilmektedir¹¹⁰. Şehrin tarihine yönelik en önemli çalışma 1946 yılında Ömer Atalay tarafından kaleme alınan ve Siirt Halkevi yayınları arasında çıkan “Siirt Tarihi” isimli kitap olmuştur.

¹⁰⁷ BCA, 490.1.0.0/843.332.1, s. 40.

¹⁰⁸ A.g.b., s. 42.

¹⁰⁹ Algan, a.g.t., s. 26-27.

¹¹⁰ BCA, 490.1.0.0/1002.871.2, s. 50.

Sonuç

Siirt Halkevi, açıldığı 24 Şubat 1934 tarihinden kapatıldığı 8 Ağustos 1951 tarihine değin yaklaşık olarak on yedi yıl faaliyet göstermiştir. Bu süre zarfı içerisinde Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Cumhuriyet Halk Partisinin gerçekleştirdiği inkılapların ve benimsediği ilkelerin halk tarafından anlaşılması ve özümsemesi yolunda çok önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. “Yapılan çalışmaların parti prensiplerinin yayılması ve benimsetilmesi” yönünde olduğu şeklindeki ifadelerle bir noktada Halkevleri, “Tek Parti Döneminin” en güçlü ve örgütlü propaganda aracı olmuştur.

Türkiye'nin en ücra köşelerinden biri olan ve halkın çoğunun Arapça ve Kürtçe konuştuğu Siirt'te örgün eğitimden uzak kalmış yetişkinlere açılan kurs ve dersaneler vasıtasıyla bir yandan Türkçe bir yandan da okuma ve yazma öğretilmeye çalışılmıştır. Kurulan bando ile şehir çok sesli Batı müziğini tanırken; açılan mandolin ve keman kurslarıyla halk, kabiliyetleri doğrultusunda bir müzik aleti çalmayı öğrenme imkânına sahip olmuştur. Oynanan piyesler ve gösterilen filmlerle yediden yetmişe toplumun hemen her kesiminin görgü ve kültür seviyesi arttırılmaya çalışılmıştır. Sosyal yardımlar ile kimsesiz ve muhtaçlara yardım eli uzatılmaya ve toplumsal dayanışma kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Kadınlara yönelik açılan biçki dikiş kurslarıyla kadının sosyal hayattaki etkinliği arttırılmak istenmiştir. Köylere düzenlenen geziler ile köylü ve şehirli kaynaşması sağlanırken; bu gezilere devlet memurlarının katılımıyla kırsal kesimde devletin sıcak yüzü gösterilmiştir.

Kaynakça

A. Arşiv Belgeleri

- BCA, 490.1.0.0/1002.871.2.
- BCA, 490.1.0.0/1012.906.2.
- BCA, 490.1.0.0/1035.982.2.
- BCA, 490.1.0.0/1038.993.1
- BCA, 490.1.0.0/1058.1064.1.
- BCA, 490.1.0.0/1125.107.1.
- BCA, 490.1.0.0/1210.16.1.
- BCA, 490.1.0.0/1524.200.1.
- BCA, 490.1.0.0/1525.203.1.
- BCA, 490.1.0.0/1781.1219.1.
- BCA, 490.1.0.0/1781.1220.2.
- BCA, 490.1.0.0/22.109.2.
- BCA, 490.1.0.0/65.246.3.
- BCA, 490.1.0.0/843.332.1.
- BCA, 490.1.0.0/925.602.1.
- BCA, 490.1.0.0/961.720.1.
- BCA, 490.1.0.0/976.785.5.
- BCA, 490.1.0.0/990.833.1.

B. Araştırma ve Tetkik Eserler

AKTAŞ, Elif, ÖZDEMİR, Yavuz, “Bütünden Parçaya Halkevleri Şubeleri”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. 15, S. 2, Erzurum, 2011, s. 187-204.

ALGAN, Hamdiye, **Halkevlerinde İnkılâp Temsilleri (1932-1951)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

ARIKAN, Mustafa, DENİZ, Ahmet, “Türk Ocaklarının Kapatılışı, Borçları ve Emlâkinin Tasfiyesi”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 15, Güz 2004, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya, 2004, s. 401-432.

ARIKAN, Zeki, “Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, C. 6, S. 23, s. 261-281.

ATALAY, Ömer, **Siirt Tarihi**, Siirt Halkevi Yayınları, İstanbul, 1946.

ÇAVDAR Tevfik, “Halkevleri”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 4, İletişim Yay., İstanbul, 1983, s. 878-884.

KARPAT, Kemal, H., **Tük Siyasi Tarihi**, Çev.: Ceren Elitez, 2. Baskı, TİMAŞ Yay., İstanbul, Ekim-2011.

LEWIS, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Çev.: Metin Kıratlı, 10. Baskı, TTK Yay., Ankara, 2007.

OKUR, Mehmet, “Türklük Bilimi Araştırmalarında Halkevlerinin Rolü”, **III. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu 26-29 Mayıs 2010 Bildiriler Kitabı**, C. 2, Hacettepe Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2011.

ÖZACUN, Orhan, **C.H.P Halkevleri Yayınları Bibliyografyası 1932-1951**, Kitap Matbaacılık, İstanbul, Mart-2001.

ÖZACUN, Orhan, **Halkevlerinin Kuruluşu ve Atatürk Döneminde İstanbul Halkevlerinin Faaliyetleri (1932-1938)**, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2002.

ÖZDEMİR, Yavuz, AKTAŞ, Elif, “Halkevleri (1932'den 1951'e)”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)**, S. 45, Erzurum, 2011, s. 235-262.

ÖZSARI, Mustafa, **Ege Bölgesi Halkevi Dergilerindeki Edebî ve Kültürel Muhteva Üzerine Bir İnceleme**, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2002.

ULUSOY, Kadir, DEMİRTAŞ, Bahattin, “Cumhuriyet'in İlk Yıllarında İki Önemli Kültür Politikası: Halkevleri ve Millet Mektepleri”, **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Prof. Dr. Reşat Genç Özel Sayısı, C. 29, Ankara, Temmuz – 2009, s. 1190-1208.